

Lesideeën bij het boek:

Het staat u vrij om deze gids met anderen te delen. Let wel: voor publicatie in welke vorm dan ook is schriftelijke toestemming van de uitgever vereist. Voor overname of vragen over deze gids, kunt u zich wenden tot: info@uitgeverijpica.nl

Colofon

Lessen: Tara Funk
Vertaling: Rob de Ridder, Harich

Alle rechten voorbehouden.
Copyright © 2006-2018, uitgeverij Pica, Huizen

Weet jij wat autisme is? Leer alles over kinderen met autisme

INLEIDING

Het boek *Weet jij wat autisme is?* is zeer geschikt om vele lessuren mee te vullen. Iedere les die hierna volgt, biedt creatieve ideeën over het gebruik van het boek in de klas en andere groepssituaties. Het boek is gericht op de leeftijdsgroep van 8-12 jaar. Sommige lessen zijn vooral geschikt voor de oudere kinderen terwijl andere juist de jongere meer aan zullen spreken. Maar alle lessen kunnen worden aangepast aan leeftijden, vaardigheden en doelstellingen van de leerlingen.

Verscheidene van de lessen zijn gericht op de ontwikkeling van het karakter van de kinderen. Hun wordt geleerd aan anderen te denken en hen te behandelen met respect, tolerantie en vriendelijkheid, en/of om onbaatzuchtig te zijn, inlevingsvermogen te tonen en anderen te betrekken bij wat ze doen. We hopen dat de door ons aangeboden lessen leerkrachten handreikingen bieden om kinderen meer te leren over hun leeftijdgenoten met autisme. De lessen kunnen zo een onderdeel vormen van een programma voor sociaal emotionele vorming en komen het beste tot hun recht wanneer er naast deze lessen dus ook aandacht besteed wordt aan andere vormen van 'anders zijn', zoals dyslexie, ADHD, lichamelijke handicaps of de verschillen tussen kinderen. De lessen zijn goed inpasbaar in gebruikte methodes voor sociale en emotionele vorming.

Belangrijke opmerkingen!

Creatieve lessen en lessen waarbij een beroep gedaan wordt op de samenwerkingsvaardigheden bij leerlingen, zijn voor kinderen met autisme veelal moeilijk. Het is belangrijk hier rekening mee te houden wanneer u de lessen aanbiedt aan een groep waarin een leerling met autisme zit. Voor deze leerling is het nodig duidelijk en gestructureerd aan te geven wat er precies bij iedere opdracht van hem of haar verwacht wordt en welke taak hij of zij heeft.

Daarnaast is het belangrijk goed rekening te houden met de leerlingen zelf: is hij of zij zelf voldoende bekend met zijn of haar autisme? Hoe heeft hij of zij dat verwerkt/geaccepteerd? Is de sfeer in de groep veilig genoeg?

Ook is het raadzaam, voordat er met dit boekje en de lessen wordt gestart, met de ouders van de leerling met autisme te overleggen. Het is belangrijk dat zij weten dat er openheid komt over het autisme van de leerling en dat zij hier toestemming voor geven. Ook de leerling zelf moet van tevoren toestemming geven wanneer er open over zijn of haar autisme gesproken gaat worden tijdens de lessen.

Het prentenboek

Geschikt voor leerlingen van groep 4-7

Materialen

- Boek *Weet jij wat autisme is?* blz. 34
- Tijdschriften
- Schaar
- Lijm
- Viltstiften
- Papier
- Woordenboek

Bezigheid

- Lees samen met de kinderen blz. 34 van *Weet jij wat autisme is?*
- Vertel de kinderen dat ze als groep een plaatjeswoordenboek gaan maken waarmee een kind met autisme alles kan begrijpen wat een leeftijdgenootje zegt.
- Vraag de kinderen of ze wel eens mensen hebben horen praten die ze totaal niet begrepen omdat alle woorden die ze zeiden, onbekend voor hen waren.
- Leg uit dat toen jij jong was, mensen ‘te gek’ zeiden als ze ‘fantastisch’ bedoelden, net als ze nu ‘vet cool’ zeggen als ze ‘geweldig’ bedoelen.
- Laat de groep woorden en uitdrukkingen noemen die kinderen vaak gebruiken maar die andere mensen misschien helemaal niet begrijpen.
- Schrijf deze woorden en uitdrukkingen op.
- Verdeel de kinderen in groepjes van 2 of 3.
- Geef ieder groepje een woord of uitdrukking van de lijst.
- Geef iedere groep een woordenboek, een vel papier, een tijdschrift, een schaar, lijm en viltstiften.
- Vertel de kinderen dat ze een prentenwoordenboek gaan maken voor medeleerlingen met autisme.
- Eerst moeten ze definiëren wat het woord of de uitdrukking precies betekent. Ze kunnen het woordenboek gebruiken om een voorbeeld te vinden van een definitie.
- Loop door het lokaal terwijl de kinderen definities opstellen en help ieder groepje met het vaststellen van betekenissen.
- Geef de kinderen hiervoor 15 minuten de tijd.
- Laat de kinderen de gevonden definitie nu met een viltstift onderaan het vel papier opschrijven.

- Geef kinderen nog 20 minuten om in het tijdschrift plaatjes te zoeken die de definitie illustreren en laat ze die boven de definitie plakken.
- Laat ieder groepje zijn definitie naar voren brengen. Hang na iedere presentatie hun vel papier op het bord.
- Na alle presentaties kunnen de kinderen de woorden of uitdrukkingen die op de vellen worden uitgelegd, op alfabetische volgorde plaatsen.
- Bind alle vellen bij elkaar.

Doel

De leerlingen oefenen in het maken van een plaatjeswoordenboek en in het vaststellen van taalkundige eenheden. De leerlingen leren grammatica, spelling en uitdrukkingsvaardigheid.

In een land hier ver vandaan...

Geschikt voor leerlingen van groep: 3-8

Materialen

- Boek *Weet jij wat autisme is?* blz. 30-31
- Papier
- Kleurpotloden of krijt

Bezigheid

- Verdeel de kinderen in paren en laat ieder paar uitmaken wie A is en wie B.
- Zeg dan dat, omdat het woord 'Begin' met een 'b' begint, B moet beginnen.
- Leg uit dat ze mogen beginnen als jij 'oké' zegt en dat B dan precies 1 minuut heeft om over zijn of haar favoriete film te praten. Zeg erbij dat je na driekwart minuut 'afroeden' zegt en na de minuut 'omruilen'.
- Zeg 'oké' en laat partner B zijn verhaal vertellen.
- Geef de kinderen een minuutje rust en herhaal het proces, maar laat A nu vertellen.
- Vraag de kinderen nu een voor een om de favoriete film van de ander te noemen.
- Kies een van de genoemde films waar een verzonden plaats in voorkomt. (Is zo'n film niet genoemd, vraag dan of de kinderen *De Tovenaar van Oz* hebben gezien, of een van de films over *Harry Potter*.) Vraag of een leerling kan vertellen hoe dat niet echt bestaande land van de film er volgens hem of haar uitziet; noem de naam van het land als je die weet.
- Maak de kinderen duidelijk dat het land niet echt bestaat.
- Leg de kinderen goed uit dat iemand dat land dus heeft verzonden, maar dat dat land eruitziet zoals hij of zij zijn of haar ideeën over dat land heeft opgeschreven.
- Vraag of iemand van de groep wel bij de film zou willen werken. Leg uit dat er bij de film ook schrijvers met veel fantasie nodig zijn.
- Vertel de kinderen dat je hen gaat helpen in het leren schrijven en in het gebruiken van hun fantasie.
- Vraag de kinderen om hun ogen dicht te doen.
- Vraag hun om zich voor te stellen dat ze ergens anders zijn, op een verzonden plaats of een echt bestaande.
- Vraag kinderen op te noemen wie ze op die plaats zien. Geef de kinderen 30 seconden om er echt over na te denken. Stimuleer ze door hardop te vragen of ze de mensen die ze zien, ook kennen.

- Vraag de kinderen wat ze nog meer zien. Geef ze weer 30 seconden en geef ze aanwijzingen door te vragen of er bomen staan, of de lucht blauw is, of er gebouwen staan en hoe die eruitzien, of er ergens water is enzovoorts.
- Vraag de kinderen wat ze ruiken. Geef weer 30 seconden terwijl je vragen stelt als: is de lucht fris? Ruik je bloemen? Ruik je eten?
- Vraag de kinderen nu om hun ogen open te doen en alle details van hun verzonnen plaats op te schrijven die ze zich nu voor de geest kunnen halen. Leg uit dat dit de eerste stap is van het schrijfproces.
- Laat ze hier een paar minuten diep over nadenken.
- Teken op het bord een tabel van drie kolommen. Schrijf hierboven respectievelijk 'Wie', 'Wat' en 'Geur'.
- Laat de kinderen deze tabel op papier overnemen en laat ieder de kolommen invullen met wat ze hebben verzonnen.
- Loop door het lokaal en overleg indien nodig met de kinderen.
- Laat de kinderen dan in enkele zinnen een beschrijving maken van de door hen verzonnen plaats waarin de dingen voorkomen die ze in hun kolommen hadden gezet. Leg uit dat de beschrijving zo duidelijk moet zijn dat iemand anders er een film van kan maken.
- Geef de kinderen 10-15 minuten de tijd voor de eerste versie.
- Loopt ook nu door het lokaal om eventueel met kinderen te overleggen.
- Laat na het kwartier iedere leerling zijn beschrijving overhandigen aan een andere leerling.
- Deel papier en kleurpotloden of krijt uit.
- Laat de kinderen een tekening maken op grond van de beschrijving die ze van de andere leerling hebben gekregen.
- Daarna moeten de kinderen de beschrijving en de tekening samen aan de schrijver geven.
- Laat de kinderen de tekening goed bekijken en aangeven wat er ontbreekt.
- Leg uit dat het maken van dit soort aantekeningen hoort bij het corrigeren van het script van de film.
- Haal beschrijving, tekeningen en opmerkingen op zodat je er in een volgende les met iedere leerling over kunt praten.
- Laat ze pas daarna een definitieve beschrijving maken, een filmscript, van wat ze de eerste keer hadden verzonnen.
- Sla *Weet jij wat autisme is?* open op blz. 30. Leid een gesprek met de kinderen over het feit dat sommige mensen met autisme moeite hebben om hun fantasie te gebruiken.
- Vraag de kinderen wat zij allemaal doen waar fantasie bij nodig is.
- Laat de kinderen die vinden dat fantaseren leuk is, hun hand opsteken.

- Geef de kinderen twee minuten de tijd om met een andere leerling te praten over spelletjes en verhaaltjes die ze leuk vinden. Laat ze praten over hoe deze spelletjes en verhaaltjes een beroep doen op hun fantasie.
- Laat de kinderen opschrijven wat ze denken dat ze hiermee hebben geleerd over mensen met autisme.

Doelen

De leerlingen oefenen in creatief schrijven. Ze moeten gegevens verzamelen om te gebruiken in een beschrijving van een verzonnen plaats.

Fase voor het schrijven: het gebruik van strategieën om het schrijven te plannen. De leerlingen overleggen met andere leerlingen, maken tekeningen om ideeën te krijgen, schrijven basisideeën en vragen op, proberen ideeën uit, noteren reacties en observaties.

Fase van opzet en herzien: het gebruik van strategieën om een samenvatting te schrijven en deze te herzien. De leerlingen herlezen, en herschrijven woorden en zinnen om te verbeteren of te verduidelijken; ze voegen beschrijvingen en details toe en schrappen overbodige informatie; ze nemen suggesties van medeleerlingen en de leerkracht over en vernauwen hun visie op hun eigen onderwerp.

De leerlingen evalueren dat wat ze zelf en dat wat anderen geschreven hebben. Ze stellen vragen over en leveren commentaar op verhalen, en ze helpen medeleerlingen bij het toepassen van grammatica en spelling.

De leerlingen leren sociaal gedrag (inlevingsvermogen, zorgzaamheid, respect, hulpvaardigheid, vriendelijkheid, beleefdheid).

Oefening baart kunst

Geschikt voor leerlingen van groep: 3-8

Materialen

- Boek *Weet jij wat autisme is?* blz. 28
- 3 exemplaren per leerling van de volgende bladzijde (rijen met cijfers)
- Pennen
- Stopwatch

Bezigheid

- Kopieer de volgende bladzijde zoveel keer dat ieder kind drie exemplaren heeft. Niet telkens drie exemplaren aan elkaar en leg die met de afbeelding naar beneden op het tafeltje van iedere leerling.
- Zeg tegen de kinderen dat ze het stapeltje niet om mogen draaien totdat jij 'oké' zegt. Leg dan eerst uit dat ze, zogauw ze de papieren hebben omgekeerd, een minuut de tijd hebben om met hun pen om zoveel mogelijk getallen cirkeltjes te zetten, maar dat dat wel in de goede volgorde moet, dus eerst de 1, dan de 2, dan de 3 enzovoorts.
- Wacht nu 15 seconden en zeg 'oké'.
- Zeg na precies 1 minuut 'Pennen neer'.
- Laat de kinderen vertellen wat het laatste getal was dat ze omcirkeld hebben.
- Zeg tegen de kinderen dat ze nog een kans krijgen. Vertel ze precies hetzelfde als hiervoor.
- Wacht weer 15 seconden en zeg 'oké'.
- Zeg na precies 1 minuut weer 'Pennen neer'.
- Laat de kinderen weer vertellen wat het laatste getal was dat ze omcirkeld hebben.
- Vraag de kinderen hoeveel van hen nu meer getallen hebben omcirkeld dan de eerste keer.
- Doe dit geheel vervolgens nog een keer.
- Vraag de kinderen nu om te vertellen wat ze dachten toen ze die getallen voor de eerste keer zagen.
- Vraag hun ook wat ze dachten toen je zei dat ze nog een kans kregen.
- Vraag of er kinderen zijn die zich steeds beter gingen voelen bij iedere volgende keer.
- Vraag de kinderen waarom ze bij iedere volgende keer meer getallen konden omcirkelen dan bij de vorige keer.
- Vraag of iemand een situatie kan bedenken waarin ze de eerste keer dat ze erin terecht kwamen, zenuwachtig, bang of overstuur waren.
- Vraag kinderen die dezelfde ervaring hebben gehad, of ze hetzelfde reageerden.
- Vraag ook kinderen uit te leggen hoe hun gevoel bij een volgende keer veranderde.

- Lees samen blz. 28 van *Weet jij wat autisme is?*.
- Nodig de kinderen uit om te praten over de ervaring die ze zojuist hebben gehad – het omcirkelen van getallen – en het gevoel dat ze wel eens hebben als ze niet weten wat er gaat gebeuren.
- Opmerking: Deze les kan worden uitgebreid aan de hand van blz. 46-47 van *Weet jij wat autisme is?*

Doelen

De leerlingen ontdekken dat dingen makkelijker worden als je weet wat er gaat komen. De leerlingen leren dat doorzettingsvermogen afhankelijk is van iemands persoonlijke doeleinden. Ook wordt er sociaal gedrag mee aangeleerd (inlevingsvermogen, zorgzaamheid, respect, hulpvaardigheid, vriendelijkheid, beleefdheid).

1	50	6	46	29	18
34	21	44	25	3	39
8	41	26	58	55	5
38	15	2	9	24	51
56	52	33	62	71	42
11	28	65	35	30	49
32	54	10	16	72	13
48	40	68	60	57	69
14	64	20	47	19	27
59	17	37	66	53	67
23	61	70	12	22	36
4	31	43	63	7	45

Handel in papieren zakken

Geschikt voor leerlingen van groep: 3-8

Materialen

- Boek *Weet jij wat autisme is?* blz. 36-37
- Vijf papieren zakken genummerd 1-5.
- Voorwerpen om in die zakken te stoppen, zoals potloden, gummetjes, paperclips, koekjes, munten, een eurobiljet, viltstiften enzovoort – zo dat in iedere zak een ander voorwerp zit – maar doe het 5-eurobiljet of een ander zeer gewild voorwerp in zak no. 1.

Bezigheid

- Doe in iedere zak een ander voorwerp en sluit hem goed af.
- Kies vijf kinderen uit die ieder een zak moeten kiezen.
- Geef de kinderen een minuut om te raden wat er in de zak zit zonder dat ze hem openen.
- De kinderen mogen met de zak schudden, eraan ruiken of wat dan ook, zolang ze hem maar niet openmaken.
- Geef de kinderen dan ongeveer een minuut de tijd om zakken te ruilen, maar ze moeten zich daarbij aan de volgende regels houden:
 - De leerling met zak no. 5 mag iedere andere zak kiezen.
 - De leerling met zak no. 4 mag iedere andere zak kiezen behalve de zak van de leerling die eerst no. 5 had.
 - De leerling met zak no. 3 mag iedere andere zak kiezen behalve de zakken die al gekozen zijn door wie eerst no. 5 en no. 4 hadden.
 - De leerling met zak no. 2 mag alleen zak no. 1 kiezen.
 - De kinderen die geen zak hebben, mogen de anderen aanmoedigen en raad geven.
 - Nu mogen de kinderen met de zakken een halve minuut lang onderhandelen en hun zakken ruilen.
- Vraag nu of iedereen blij is met de zak die hij nu heeft.
- Vraag de kinderen uit te leggen waarom ze daar nu blij mee zijn.
- Vraag de kinderen nu hun zak te openen en te laten zien wat erin zit.
- Geef de groep even de tijd om tot rust te komen.
- Vraag de kinderen met de zakken nu om uit te leggen waarom ze juist deze zak hadden gekozen.
- Vraag de kinderen die toegekeken hebben wat zij vonden van het ruilen en welke zak zij gekozen zouden hebben.
- Vraag de kinderen of ze de uitdrukking ‘Stille wateren hebben diepe gronden’ kennen.

- Laat kinderen uitleggen wat zij denken dat het betekent. Leg hun anders uit dat je aan iemand die erg stil is, niet direct kunt zien wat voor persoon dat eigenlijk is.
- Vraag de kinderen of zij een verband kunnen ontdekken tussen deze activiteit en het uitkiezen van een vriendje of vriendinnetje.

Doelen

De leerlingen analyseren de gevolgen van het nemen van beslissingen op basis van weinig informatie.

De leerlingen leren sociaal gedrag (inlevingsvermogen, zorgzaamheid, respect, hulpvaardigheid, vriendelijkheid, beleefdheid).

De leerlingen leren wat positief gedrag is ten opzichte van anderen, zoals eerlijkheid, openheid, wederzijdse afhankelijkheid en integriteit.

Wat is dat nou weer?

Geschikt voor leerlingen van groep: 5-8

Materialen

- Boek *Weet jij wat autisme is?* blz. 18-19, 26-27
- Plaatje van een zuiver abstract schilderij, bijvoorbeeld van Jackson Pollock
- Plaatje van een impressionistisch schilderij (bijvoorbeeld van Monet, Renoir, Manet, Degas, Pissarro)
- Tekenpapier
- Potloden
- Verf

Bezigheid

- Laat het impressionistische schilderij zien.
- Vraag na ongeveer een halve minuut aan de kinderen welke emoties het bij hen losmaakt: wat zij voelen of wat zij denken dat de schilder voelde toen hij het schilderde.
- Schrijf de antwoorden op het bord.
- Laat nu het abstracte schilderij zien.
- Stel de kinderen dezelfde vraag als bij het vorige kunstwerk.
- Schrijf ook deze antwoorden op het bord, maar apart van de vorige.
- Leg de kinderen uit dat autisme hebben kan betekenen dat je de hele wereld ziet zoals je naar het abstracte werk kijkt [gebruik de woorden die daarvoor door de kinderen zijn geopperd, zoals geknoei, druk, vlekkerig, te veel kleuren enzovoorts]. Er zijn soms zo veel dingen tegelijk te zien dat iemand die autistisch is, erdoor in de war kan raken.
- Laat de kinderen bedenken in wat voor humeur ze zijn en laat ze dat op een vel tekenpapier schrijven. Vertel erbij dat ze niet aan de groep hoeven te vertellen wat ze hebben opgeschreven.
- Laat de kinderen dan op de andere kant van het papier met potloden en verf uitbeelden hoe ze zich voelen.
- Opmerking: Deze les kan worden uitgebreid aan de hand van de hierboven genoemde bladzijden van *Weet jij wat autisme is?* om meer te leren over zintuigen en het overladen ervan.

Doelen

De leerlingen verkennen de emoties die een schilderij op kan roepen.

De leerlingen begrijpen dat specifieke kunstwerken specifieke emoties op kunnen roepen, en dat verschillende mensen anders kunnen reageren op hetzelfde kunstwerk.

Zij begrijpen dat kunstwerken uit verschillende perioden reacties zijn op verschillende omstandigheden.

Zij begrijpen ook hoe verschillende kenmerken van de compositie en expressie die plezier, droefheid, angst enzovoort uit kunnen drukken, en principes van organisatie (herhaling, evenwicht, nadruk, contrast, eenheid) verschillende reacties tot gevolg hebben.

Wat ruik je in die zak?

Geschikt voor leerlingen van groep: 4-6

Materialen

Boek *Weet jij wat autisme is?* blz. 18-19

Papieren zakken

Sinaasappelschillen

Citroenschillen

Geplette aardbei

Geplette framboos

Geplette bessen

Blinddoek

Bezigheid

- Stel de kinderen de vraag: *‘Weet je wel wat je ruikt als je het niet kunt zien?’*
- Leg uit dat we met onze zintuigen soms iets heel goed waar kunnen nemen maar soms ook niet.
- Vertel dan dat mensen met autisme zeer scherpe zintuigen hebben.
- Laat de kinderen nu hun ogen dichtdoen en terugdenken aan die keer dat ze in een bakkerij waren of toen er thuis in de keuken iets werd gemaakt wat ontzettend lekker rook.
- Leg dan uit dat we ons bepaalde voorvallen uit ons leven herinneren omdat onze zintuigen toen iets heel indringends hebben waargenomen.
- Verdeel de groep in paren.
- Geef ieder paar een blinddoek.
- Laat de kinderen uitmaken wie van hen het eerst gaat raden en wie gaat schrijven.
- Vouw de papieren zak uit elkaar zo dat hij kan staan; doen dan in iedere zak een stukje schil of wat fruit, doe hem dicht en verschuif ze zo dat niemand weet wat in welke zak zit.
- Vraag de kinderen die eerst gaan schrijven, om naar voren te komen en een zak te pakken zonder erin te kijken.
- Laat de kinderen teruggaan en de geopende zak onder de neus van de partner duwen.
- De geblinddoekte partner moet nu zeggen wat hij of zij ruikt en waaraan hij of zij moet denken (een herinnering of iets anders).
- Laat de schrijvers dit opschrijven.
- Laat de leerling na enkele minuten de blinddoek afdoen zodat hij of zij kan zien wat er in de zak zit.

- Herhaal de hele procedure maar laat de schrijvende leerling nu blinddoeken en de geblinddoekte leerling schrijven.
- Vraag wie er allemaal verrast waren door de inhoud van de zak.
- Vraag ook hoeveel van hen het goed geraden hadden.
- Laat alle kinderen opschrijven wat ze van deze bezigheid vonden.
- Vraag de kinderen erover na te denken wat zij ervan zouden vinden om een heel scherpe reuk te hebben.
- Je kunt daarin uitleggen dat mensen met autisme dingen soms net zo sterk ruiken als zij toen de zak onder hun neus gehouden werd.

Doelen

De kinderen verkennen hun reuk en de daarbij behorende gevoelens

De leerling begrijpt de werking van de zintuigen. Hij begrijpt dat gedrag van individuen onder invloed staat van zowel innerlijke prikkels (zoals honger) als van externe (zoals veranderingen in de omgeving) en dat mensen en andere organismen zintuigen hebben om die prikkels te ontvangen.